

در قسمت پایین کتیبه پدرش 'دارپوش' است و من
آن عبارت است از - 'خدای بزرگ است اهورامزدا'
بزرگترین خدایان است که این زمین را آفرید که
آسمان را آفرید که خشیارشا پادشاه کرد، یگانگی از
میان شاهان بسیار، یگانگی فرمانروا از میان
فرمانروایان بی شمار من خشیارشا، شاه بزرگ،
شاه شاهان، شاه کشورهای دارای ملل بسیار، شاه
این سرزمین بزرگ دور دست پهنای پسر دارپوش
شاه هخامنشی.

خشیارشا علاوه بر کامل کردن بناهای انجام
شده پدر، بناهای باشکوه دیگری را هم ساخت
که همه آنها را در کتیبه خود آورده است.
خشیارشا باورهای دینی مانند پدرش داشت
هر چند با کم او با آیین نداشتن دور و بیگانگی بود
در کتیبه اش بنام دیوان تحسب مذهبیش را
فی توان به وضوح دید. بطوریکه به مقابله با دیوان
پرداخته و همه خدایان و بتکده‌ها را به آتش
کشیده است. هر چند او مانند پدر و پدربزرگ سیاست
مذهبی را نتوانسته در کنار هم، خوب رعایت کند اما
اقتدار و شکوه پادشاهی را نیز در دوران او
معمولاً که خود را از حکومت دور نگذاشته بود می
توان مشاهده گرفت.

فتوحات و شکست خشیارشا تقریباً
برابر بود و در سال ۴۸۵ پارس هخامنشی به یونان
برد و در شهر آتن لاشه رفت ولی تاوانگان نایوگان
دریای هخامنشی در نبرد 'سائیس' شکست خورد.
خشیارشا نیز در سال ۴۷۹ در جنگ 'پلاته' در
ایران از یونان شکست خورد. مهم ترین علت شکست
ایران در این نبرد روحیه عالی یونانیان بود. چرا که
آنان مردمانی استقلال طلب بودند و حاضر نبودند که
تبعیت ایران را بپذیرند. خشیارشا هفت عالی داشته

بطوریکه یونانیان بزرگ منشی او را ستوده اند
 دانشمندان میگویند که در زندگی و شخصیت خشیارشا
 اسرار و دوگانگی های وجود دارند

خشیارشا در عهد عتیق - عهد عتیق از کتابهای
 مقدس یهودیان است. کتاب اسد پنجمین بخش
 از همان عهد عتیق است. اسد هر یهودی
 اخورش پادشاه پارس است و بسیاری اخورش
 را همان خشیارشا می دانند. همان وزیر اخورش
 فرمان کشتار یهودیان را داده است و استرق
 گوشتها از کشتار یهودیان پیش گیری کند. تلاش
 او با شکستن فرمان کشتار یهودیان به با ری
 کشیدند. همچنین همان به دار او نخته می شود
 (هر سال جشن یورپم به یاد آوری این رهای
 برگذاری شود. مورخان این داستان را افسانه
 می شناسند)

گویند که خشیارشا از شاه هیانو

آمسترس شش یا هفت فرزند و از دیگر هم اش
 پنج فرزند داشت. خشیارشا پس از 20 سال
 فرمانروای در اکتبر 465 در خوابگاه خویش به
 دست اردوان رئیس گارد شاهنشاهی و
 یک خواب بنام میترا یا اسپنت مترا که با
 یکدیگر هم دست شده بودند کشته شد.

مانند پادشاهان دیگر دولتمان هخامنشی
 خشیارشا برای پیشرفت ایران باستان
 کار شایانی انجام داد.